

ביאור קצר של י"ג מידות רחמים

כפי שלוקט בספר שערי רחמים מכמזח מפרשי מקרא

ויעבור ה' וגו' – מלמד שנתעטף כשליח צבור והראה למשה סדר תפילה.

ה' – מדת רחמים קודם שיחטא, קודם שנברא העולם, קודם גמר דין. רחמים של אהבה תמה. במידה זו מרחם אף בלא שאלה ואפילו לרשעים וגם על הגויים והבהמות, כי הוא אב לכל הנבראים. ממציא עולם יש מאין ומזה הצד הוא בעל הרחמים.

ה' – מדת רחמים לאחר שיחטא וישוב בתשובה, אחר שנברא העולם, לאחר גמר דין, בעולם הבא. מרחם לתת כל דבר צורך שמבקש ממנו. משגיח על ברואיו ומתרצה להם על מעשיהם הטובים. רחמין שלימין, הרבה יותר רחמים, לאחר שיחטא.

א-ל – בעל כח. גבור. דיין אמת ושופט צדק. חזק ותקיף לכבוש מדת הדין. שם התואר המתהפך ממידת הדין למידת הרחמים. עוד מידה של רחמים, בה סולח למי שמבקש סליחה לבד, אפילו בלי בכי ותחנונים. מבצר לצדיקים ובעלי תשובה אף בדרך שינוי הטבע. מדה זו מיוחדת לשני ענינים: סליחה ורפואה.

רחום – אף למי שאינו הגון. מרחם קודם הצרה שלא תבוא. מקל עונש החייבים בקראם אליו. רואה בלחץ נדכאים ועניים. רחמים גמורים לאלו שלא שבו בכל לבבם. שייך על הגוף.

חנון – מתנת חיים, בלי שכר מעשים, אפילו לשאינו הגון. בא לטהר מסייעין אותו. תסיר מעליו רעה שכבר נגעה בו. מושיע למי שנפל בצרה בצעקו אליו. גומל טוב בחמלה. במידה זו נוקם נקמה מהאומות. שייך על הנפש.

ארך אפים – מאריך אפו ואינו ממחר ליפרע שמא יעשה תשובה. גם לרשעים (יש אומרים על ידי תפלת אחרים). מרחיק מלאכי חבלה. במידה זו מאחר גם שכר לצדיקים להטיב להם באחריתם. למי שמדוכא בעונותיו גובה ממנו מעט מעט שמא יחזור בתשובה.

ורב חסד – לצריכים חסד שאין להם זכיות כל כך. במחצה על מחצה מטה כלפי חסד. אינו מפסיק חסדו. נותן יותר מהצורך.

ואמת – לשלם שכר טוב לעושי רצונו. מה שאני מבטיח לטובה אני עושה אם לא שיגרום החטא. מוחל למי ששב בתשובה. אינו מוותר כשאינו שב מעבירות של ביטול תורה או עבירות ששקולות כנגד כל התורה, כגון ע"ז, מגדף, שבת וציצית. רב אמת לגבות דליה שאין מצוה מכבה עבירה. דן את האדם באשר הוא שם. חסד של אמת שלא מצפה לתגמול.

נוצר חסד לאלפים – שומר חסד שאדם עושה לכל הפחות לשני אלפים דורות (לעושה מאהבה ולעושה מיראה – לאלף דור). מדה טובה מרובה על מדת פורענות אחת לחמש מאות. משלם שכר גם לעבדיו וגם לזרעם, בלי הגבלה. מטיב לבעלי תשובה בזכות אבותם. מטיב לעם ישראל בזכות אבות הקדושים.

נושא עון – זדונות, עבירות לתיאבון, פריקת עול – למי שחוזר בתשובה. אינו פורע מהן מיד. מעביר ראשון ראשון. מוחל וסובל משא החטא ואינו נפרע. בתשובה לא ישאר שום רושם ונעשים כזכויות.

ופשע – אלו המרדים שעושה להכעיס. אמונות ומחשבות. במרד ורוע הנפש.

וחטאה – שגגות. גם שגגות צריכים תשובה.

ונקה – לשבים. וסולח עבירות הנסותרות. לגמרי לשבים מאהבה, שהעונות נחשבים לזכויות.

(ולא ינקה) – לשאינם שבים. לחוזרים מיראת העונש לא מנקה לגמרי, אלא הזדונות נחשבים כשגגות.

שנה טובה וגמר חתימה טובה!